

Prožívání smyslového a nadmyslového světa • Tři formule

Rudolf Steiner

Mnichov, 31. března 1914

Často jsem již zdůrazňoval, že je třeba rozlišovat mezi pokrokem v esoterním vývoji na jedné straně a zpozorováním tohoto pokroku na straně druhé. Každý esoterik dělá pokroky, provádí-li věrně a pravidelně esoterní cvičení, i když s jejich zdarem není spokojen. Záleží na poctivém úsilí.

Pomocí těchto cvičení se skutečně stáváme jinými lidmi. Děje se tak v každém případě, i když to nepozorujeme. Neboť ve všech těchto cvičeních, ať už jsou dána v knihách, nebo ústně, spočívají síly, které uvolňují éterné tělo a vytahují ho z fyzického těla. Něco jiného je však těchto změn si také povšimnout. Duše skutečně již může mít orgány, je však rozdílná, jestli ve svém duchovním prostředí spí, nebo bdí. K tomu, aby procitla a začala si uvědomovat, potřebuje značnou sílu a přípravu. Proto jsou v těchto přednáškách podávány popisy toho, co duše prožívá při procitnutí v duchovním světě.

Mnozí si procitnutí ztěžují, protože si duchovní svět stále ještě představují jako druhý fyzický svět, jenom jemnější, prostupnější. To je velká překážka, protože si pak nevšimnou jemných příznaků procitnutí. Takových předsudků se musíme zbavit. Kdo je dosud má, podobá se člověku, který stoupá v balonu a domnívá se, že může tam nahoře kdykoli vystoupit a na vrcholku nějaké hory si odpočinout. Kdo však správně přijme esoterní vysvětlení, může pochopit, jak je prožíván duchovní svět při probuzení duše.

Aby k tomu člověk dospěl, musí si položit otázku: Co je vlastně myšlení? Co to ve mně myslí? Materialista, který popírá nadmyslový svět, řekne: Myslí tělo, mozek. - Jemu bychom měli položit otázku: Vnímá jsi někdy myšlení smysly? Samozřejmě, že ho nevnímá. Nikdy myšlení neslyšel, neviděl, necítil jako teplo a podobně. Není tudíž tělesné. Protože to, co patří k tělu, je smyslově vnímatelné. Myšlení je tedy nadmyslové. A materialista by buďto musel připustit existenci nadmyslového světa, anebo by měl myšlení vzdát jako nesmysl - což by možná udělal dobře.

Myšlením jsme tedy stále v nadmyslovém světě, ovšem tak, že ho sami neprožíváme. Jako kdyby někdo vyjel na moře, avšak neviděl by sám sebe ani svůj člun, tak je tomu zhruba s lidským myšlením. Neprožíváme ho bezprostředně, neboť to, co z něj prožíváme, myšlenky, je zrcadlením myšlení na těle. Jako někdo, kdo stojí před zrcadlem, vidí svůj zrcadlový obraz, tak vidí myslící duše zrcadlový obraz svého myšlení. Mozek je zrcadlo. - Esoterním školením má člověk dospět k tomu, aby prožíval myšlení samotné, nikoli pouze myšlenky. Jako když ten, kdo stojí před zrcadlem, ustoupí stranou a vidí pak zrcadlicí plochu zrcadla, musí duše dospět k tomu, že se bude na tělo dívat zvenčí jako na zrcadlicí nástroj. Pak člověk ví, jak vznikají myšlenky, a prožívá se ve světě, z něhož myšlení v podobě myšlenky zasahuje do smyslového světa.

To všechno může každý zdravý rozum pochopit. A pro theosofa je důležité, aby si to zcela jasně uvědomil a byl tak vyzbrojen vůči námitce, že theosofie je založena na víře, tedy v existenci nadmyslového světa člověk musí věřit. To není pravda. Každý může tuto existenci pochopit, použije-li správné myšlení. Kdo ji pochopit nedokáže, je pošetilý, i kdyby to byl filosof. - Od pochopení této možnosti prožívat myšlení a nadmyslový svět je však ještě velký krok k tomuto poznání samotnému. Toho lze dosáhnout jen dlouhou prací duše na sobě samé; dosaženo ho však bude.

První známku procitnutí v duchovním světě je pocit zvětšování se, jako kdyby se člověk rozprostíral, rozplýval. Ve smyslovém světě jsem tady a předmět je tam, z předmětu vychází dojem, který na mě dělá. Vědomí vzniká tím, že na předměty narážíme prostřednictvím orgánů hmatu, sluchu a zraku. V duchovním světě uzavřenost v sobě samém přestává. Člověk se cítí jakoby rozprostřený do jiných

bytostí. Ve fyzickém světě prožíváme vše uvnitř kůže, například i bolest píchnutí jehlou. V duchovním světě je tomu jinak. V něm se myšlení a cítění rozlévají. Člověk prožívá libost a bolest v druhých. Potká-li například zemřelého, který prožívá bolest, musí bolest v něm prožívat také, dokud je s ním duchovně spojen.

V důsledku této změny se zcela změní i vztah ke smyslovému světu. Způsob, jakým obvykle prožíváme fyzický svět, je podmíněn tím, že naše tělo, jehož prostřednictvím prožíváme, je také smyslové. Narazíme-li hlavou na tvrdý předmět, pocítíme to, protože hlava nepovolí, to znamená, že je tvrdá stejně jako předmět. Pokud však stojíme před smyslovým světem s nadsmyslovým prožíváním, není vyvoláván žádný dojem. Duchovní orgány jsou takřkajíc příliš měkké a poddajné. Proto se všechny fyzické věci jeví jako prázdné prostory. Můžeme si to znázornit pomocí přirovnání. Voda ve sklenici je sama o sobě neviditelná. V sodovce jsou viditelné plynové perličky, přestože tyto bublinky jsou mnohem řidší než voda; ve srovnání s těžší kapalinou jsou jako nic. *Nic* je zde tedy viditelné, *něco* je neviditelné. Tak je tomu vpravdě s fyzickým světem pro duchovní pohled. Všechny atomy - které donedávna tvořily pro vědu základ všeho hmotného - jsou, tak jako perličky ve vodě, díry nebo prázdné bublinky v duchovnu. Všechny fyzické věci jsou složeny z nesmírného množství děr. Na tyto díry, na toto nic narážíme, když hmatáme. Tak je tomu i s lidskou podobou. Mozek je například při duchovním pohledu duchovní forma. V ní je nespočet děr nebo prázdných perliček; ty tvoří to, co člověk vědy zkoumá svými nástroji.

Dále člověk cítí, že všechno dobré, správné, pravdivé, co myslí, z něj proudí ven. Pociťuje to jako vrůstání do budoucnosti, jako vytváření zárodků pro budoucnost. Ale i to nesprávné, špatné, nehezké, co myslí a cítí, z něj takto vyrůstá ven. Zcela reálně cítí, že to z něj proudí ven, a ví, že špatné myšlenky, které od něj proudí, poslouží v budoucnu jako potravina dobrým myšlenkám. Jsou tedy také nutné. Proto se učí rozumět tomu, proč se na něj v meditaci vrhá tolik špatných, zvrácených, nehezkých myšlenek a citů. Jestliže ví, že jsou nezbytnými silami, potravou pro budoucnost, bude je také správně posuzovat. Nebude mít zapotřebí naříkat si na ně, bude-li dostatečně silný, aby je nenechal vplynout do svého chťě ní a jednání. V tom spočívá velké tajemství. Tytéž síly, které jsou základem našich zlých myšlenek, vyzařovaly bytosti hierarchií, od andělů až po duchy formy, na starém Měsíci. Vytvořily tím měsíční bytí. Lucifer a Ahriman však zaostali a tyto síly vyzařují teprve teď. Ty však nyní působí do mezitím dále zhutnělého hmotného světa, až do fyzické krve člověka, a tím vzniká zlo. Samy o sobě zlé nejsou. Esoterik je na sebe musí nechat působit, nesmí je však nechat dospět až k fyzickému zhutnění. Pak zůstávají cennými pro dobré myšlenky budoucnosti.

Na podporu při těchto prvních krocích v duchovním světě jsou dány následující formule. Začátečníci v esoterice je mají používat tak, že první provádějí ráno, druhou večer po ohlédnutí za uplynulým dnem a třetí jednou za několik dnů. Starší esoterici by tím neměli narušovat svá cvičení, ale tyto nové formule mají používat příležitostně, první a druhou bezprostředně po sobě, třetí pak mohou provést vždy jednou za týden, například v neděli.

Že má každá z těchto formulí sedm veršů, není záměr ani to není vytvořeno nijak uměle. Něco takového vyplyne zcela samo sebou. Duchovní materiál se zjevuje tak, že sám od sebe naléhá na tuto sedmiveršovou formu.

I.

K věcem se obracím...

II.

Světlo ducha, protepluj mě...

III.

Zářící Já a duše jas...

První a druhý verš třetí formule

*Leuchtend Ich und Leuchte-Seele
Schwebet uber wahrem Werdewesen*

*[Zářící Já a duše jas
se vznáší nad pravou zrodu podstatou]*

daly hodně přemýšlení. Takto byly zjeveny, avšak zdálo se, že je tu jedna gramatická nesprávnost, když se tu praví *schwebet* [vznáší] místo *schweben* [vznášejí]. Později bylo zřejmé, že to je záměr. *Zářící Já a duše jas* mají být myšleny jako jedna jediná bytost. Podobně je *myšlené a poznané* v dalším verši jedno a jako jediné také pojednáno. Ve fyzickém světě myšlení a poznání jedno není; v duchovním světě splývají. Něco myšleného je buď mylné, pak to zničí samo sebe, nebo správné, a pak je to i něčím zjeveným: poznáním.

Takovéto formule, stejně jako všechny, které jsou dány například v *Tajné vědě*, nejsou vymyšleny či zhotovovány. Rozum se na jejich vzniku zprvu vůbec nepodílí. Zřícímu člověku se tyto věci zjevují. Jsou prostě tu. Pak teprve se musí pustit do toho - stejně jako ten, komu je poskytno - aby je rozumem zpracoval.

První formule vyznačuje prožitek, při němž se fyzické věci jeví, jako by - jako perličky ve vodě - sestávaly z ničeho. Duše poznává obvyklé smyslové bytí jako klam a usiluje o poznání toho, co je skutečně reálné.

Druhá formule popisuje prožitek vyzařování dobrých a zlých myšlenek.

Třetí formuli je třeba používat jako zkoušku, nakolik člověk pokročil. Jestliže nad ní medituje, musí její slova vyslovovat vnitřně tak, aby vše znělo smysluplně. Na těchto verších by se měl snažit poznat, kam až došel; jestli už například u slov *Co myšlené a poznané, / stává se teď hutným ducha bytím* skutečně něco prožívá. Samozřejmě, že je v tom třeba bez omrzení a s trpělivostí týden co týden pokračovat.

Tyto formule můžeme považovat i za opis toho, co vždy tvoří závěr těchto úvah. První ukazuje, jak se při vrůstání do duchovního světa smyslovost stává bezpodstatnou a duchovní realita je poznávána jako to, z čeho pocházíme: *Ex Deo nascimur*. Druhá formule ukazuje prožívání dobrých a zlých myšlenek jako sil působících do budoucnosti. To je však možné jen tehdy, je-li duše obsáhnuta a osvícena duchovním světlem - Kristem, poté co se pozvedla z fyzického světa: *In Christo morimur*. A třetí formule představuje, jak se duši procitnuvší v duchu zjevují pravé poznatky: *Per Spiritum Sanctum reviviscimus*.

GA 266/III